

Nevelés, siker, sikerélmény

„A siker árnyékként követi azokat, akik kerülik, üzött vadként menekül azoktól, akik kergetik.”

(Ismeretlen szerző a XVII. századból)

AZ EMBER a legegyszerűbb és legbonyolultabb *jelenség* az egész világmindenségben. Ez az oka, hogy nevelése is a legegyszerűbb és a legbonyolultabb *feladat*. Az ember fogalma sok tekintetben gyűjtőnév, amely egyszerre jelöli Néró, Beethoven Torquemadé és Hitler hovatartozását. Azonosságok és éles különbségek állapíthatók meg egyedei között, és sajátosan gyakran különbségeik épp ott érhetők tetten, ahol látszólag azonosaknak tűnhetnek. Azonos mindannyiunkban, hogy cselekedeteink egyik alapmotívuma a *sikeres életvitelre való törekvés*. Emberi minőségünk teremt viszont különbséget abban, hogy az azonos célt egyénileg miképp töltjük meg tartalommal.

a) Vannak, akik számára a siker = *elérni* valamit. Nyelvtanilag ez a valami a matematikai x-szel egyezik, bármivel behelyettesíthető. Lehet tehát magas erkölcsi, intellektuális cél, de lehet felszínes, könnyű életmód is. Engels szerint lényeges, hogy milyen célokat tűz maga elé valaki, de nem közömbös az sem, hogy célját milyen eszközökkel kívánja elérni. Az egyik Vörösmartyval vallja: küzdenie kell a legnemesbékért. A másik a küzdelem fáradalmait szívesebben bízsa másokra, Nemes Dezső szavaival ő beéri azzal is, ha kipihenten állhat a győzteseket megillető dobogó legmagasabb fokára.

b) Sokan úgy vélik, hogy a siker = *legyőzni* valakit. A célt ebben a csoportban is sokféleképp kívánják elérni. Nem tipikus, hogy tisztességes verseny útján. Nincs statisztikánk arról, vajon az elért győzelmek közül az emberek mennyihez jutottak intrika, hízélgés, mások letiprása, megtévesztése útján, így „rangsort” nem állapíthatunk meg köztük. Sokszor lehetünk tanúi, hogy státushatalom, más szavakkal: a státus által megteremtett lehetőségekkel való visszaélés szegélyezi a hozzá vezető utakat.

c) Rokონértelmű, mégis más a jelentése, ha valaki sikeren = mások lekörözését, *megelőzését* érti. Egyszer a ranglétrán, másszor a zsúfolt országúton gépkocsival. Riesmann polgári szociológiája szerint a XX. század kifelé élő embere gyakran pótélmények segítségével biztosítja önmagának, hogy valahol, valamiben elsőnek érezhesse magát.

d) Népes csoport szerint a siker = valaminek (esetenként valakinek) a *megszerzése*. Birtoklása, a birtokosi önérzet örömeinek élvezete. A legártatlanabb gyűjtőszenvédélytől (bélyeg, képeslap...) a kielégíthetetlen szerzésvágyig széles skálán helyezkednek el ennek a csoportnak a képviselői.

Természetesen a mindennapi életben ritkán találkozunk tiszta típusokkal, inkább kombinációik fordulnak elő. Néha nehéz határvonalat húzni köztük, hiszen aki meg akar szerezni valamit, annak meg is kell ebben előznie másokat, egyescet le is kell győznie, hogy célját elérhesse. Csak

igy képes *kitűnni* négy milliárd ember nyüzsgésében. Önmagában egyik jelentés sem minősíthető egyértelműen pozitívnak vagy negatívnak, a minősítés mindig a cél társadalmi, erkölcsi tartalmának, a megválasztott eszközök, *módszerek* erkölcsi értékének a függvénye.

e) Az ember cselekvéseit, tevékenységét céltudat, célképzet vezérli, és ebben jelentős szerep illeti meg azt a *hitet és reményt*, hogy célját el is tudja érni. A kitűzött cél elérését, elképzeléseink, vágyaink megvalósítását, feladataink teljesítését nevezzük – Rubinstein szerint – sikernek. A siker nem azonos a *szerencséével*. A szerencse a véletlenek játéka, épp ezért „játszva emel s mosolyogva ver le” (Berzsenyi). Gyakori, hogy a két fogalmat összetévesztik, és a szerencsés embert tartják sikeresnek. Lehetővé teszi ezt a tévesztést, hogy az eredményes életvitelhez, a lehetőségek körének kiteljesítéséhez szerencsére is szükség van. Zrínyi híres jelmondata „Sors bona, nihil aliud” mindannyiunkat figyelmeztet, hogy képességeink kibontakoztatásához szerencse is szükséges.

f) A Magyar Nyelv Értelmező Szótára a fentiekén kívül a siker szó jelentéséhez a következő jelentéstartalmakat kapcsolja (ÉSZ. V. k. 1195. 1.):

- valamely cél elérésére irányuló tevékenységnek eredményes véghezvitele,
- kedvező hatás (következmény), amelyet valamely cselekvés, mű, alkotás a nyilvánosságban kelt,
- a közösség tetszésnyilvánítása.

RÉSZLETESEN kellett értelmeznünk a siker fogalmi jelentését annak érdekében, hogy *fajtai* között is különbséget tudjunk tenni. Mindenekelőtt megkülönböztethetünk *pillanatnyi*, talmi és *tartós* sikereket. A művészetek történetében találhatunk ezekre kiváló példákat. Néha milliós példányban jelennek meg regények, amelyek azután szerzőikkel együtt eltűnnek a felejtés sülyesztőjében, és az utókor hálásan emlékezik meg azokról, akikről kortársaik alig akartak tudomást venni. Ma már történelmi játék csupán, ha feltesszük a kérdést: vajon kit tekinthetünk a pozsonyi diéta győztesének. Kölcseyt, aki lemondott követi megbízatásáról, és bukott politikusként vonult vissza a közélettől, vagy Szatmár megye urait, akik mandátumukkal őt erre a visszavonulásra rákényszerítették? Pillanatnyilag Szatmár földbirtokosai győztek, a történelem mégis Kölcseyt tekinti győztesnek. 1942. Hitler diadalmasan nyomul előre. Sikert sikerre halmoz. Pillanatnyi sikerei juttatták a világtörténelem egyik legnagyobb, legvéresebb kudarcához. Az emberiség egész történelme bizonyítja: a gyors siker csak arra jó, hogy elvakítsa az embereket. Ez az igazság azonban nem képvisel elég erőt ahhoz, hogy tömegesen visszatartsa az embereket a gyors, könnyű sikerek hajszolásától. A történelmet sokkal többen tanulják, mint ahányan tanulnak belőle.

Különbséget tehetünk: *anyagi és erkölcsi* sikerek között. Az elsők mindig kedvező anyagi következményekkel járnak, élvezője magasabb fizetést, pénzjutalmat kap. Eléri, hogy luxusszállót vásároljon magának, gépkocsival száguldhasson az országutakon. Az utóbbi az esetek többségében a személyiség belső élménye. Tévedés azt hinni, hogy e kétféle sikert éles szakadék választja el egymástól. Az az anyagi siker, amely minden erkölcsi elemet nélkülöz, előbb-utóbb *jellemtelenné* teszi élvezőjét. Egész személyiségét eltorzítja. Az olyan erkölcsi siker, amelyet nem kísér semmilyen anyagi elismerés, előbb-utóbb *kifárasztja* az embereket.

Érdemes lenne minden igazgatónak egyszer ilyen szempontból önkritikusan felülbírálnia saját tevékenységét. Hány munkatársát mellőzte, amikor elismerhette volna a munkáját? Hány munkatársának adott jutalmat különböző konform megfontolásból, noha meggyőződése szerint inkább fejelemet érdemeltek volna a jutalom helyett? Persze, feltehetjük azt a kérdést is, megérdemli-e sajnálatunkat az ilyen igazgató, ha egy idő múlva legjobb munkatársai kifáradnak, és egyedül hagyják; elvtelenül jutalmazottai pedig élesen szembefordulnak vele, ha tőlük igényli a munkát.

A felhasznált eszközök szerint beszélhetünk:

- a) a *becsületes munka* sikeréről (aki többet, jobbat dolgozott);
- b) az *erőpróba*; a verseny megérdemelt sikeréről (Győzött a jobb!);
- c) a *megtévesztés*, a látszatteremtés sikeréről (reklám stb.);
- d) a *kínálkozó alkalom* sikeres kihasználásáról;
- e) az *erőszak* sikeres alkalmazásáról (létezik anyagi és pszichés erőszak is!);
- f) mások sikerének *kisajátításáról* (pl. plágium).

Nem véletlen, hogy marxista etikusok pl. Siskin a személyiség egyik értékmérőjét határozza meg abban, kicsoda miben és hogyan keresi és találja meg megfelelő sikereit. Vizsgálódásunk lehetővé teszi, hogy a siker fogalmi meghatározását is kiegészítsük, s ennek megfelelően sikeren célunk elérését, munkánk eredményét értjük, amelynek *minősége*

- a kitűzött céltól,
- a felhasznált eszközöktől,
- és az elért eredmény társadalmi, erkölcsi tartalmától, másképp fogalmazva másokra gyakorolt hatásától függ.

Ugyanezt az összefüggést tömör lélektani képletbe is foglalhatjuk.

$$\text{Eszerint siker} = \frac{\text{teljesítmény}}{\text{igényszint}}.$$

A képletből leolvasható, hogy az élet bármely területén legkönnyebben az igényszint leszállításával juthatunk sikerekhez (ebben az esetben látszatokhoz). Ezen az úton járnak, akik úgy valósítják meg a bukásmentességet, hogy az elégtelen helyett egyszerűen elégségest írnak. Akik összetévesztik a státusuk által képviselt hatalom vonzását (állást tudnak adni, lakást utalhatnak ki, jutalomban részesíthetnek stb.) személyes varázsukkal. A képletből megállapíthatjuk azt is, hogy annál nagyobb a siker valós értéke, minél magasabb valakinek a teljesítménye.

A siker negatív formája a *kudarcc*. A két fogalmat rendszerint élesen szembe szokták állítani egymással, és csak kevesen gondolnak arra, hogy az ellentétek egysége bennük is érvényesül. A siker feltételezi a kudarcot, a kudarc pedig a sikert. Egymás nélkül értelmüket veszítik éppúgy, ahogy a hidegnek a meleg adja meg az igazi jelentését, a télnek a nyár, a jónak a rossz. Ebből következik, hogy a siker mindig viszonyítást is tartalmaz. Viszonyt fejez ki:

- saját kudarcaimhoz (általuk ismerem fel igazi értékét, pl. egy tudományos felfedezésig kudarccok sorozatán jut el az emberiség);
- mások kudarcaihoz (nekem sikerült, ami nekik nem);
- saját egyéb sikereimhez;
- mások hasonló vagy egyéb területen elért sikereihez (a Mont Blanc megmászása, felfedezések, sport, tudományos, művészeti eredmények, de mindennapos cselekmények is).

Igazi sikereket az képes elérni, aki átélt kudarccokat is. Ezek a kudarccok ugyanis *az erőseket edzik, a gyengéket letörik*.

A sikerre, mint általában a pszichés jelenségekre nem érvényes semmilyen matematikai összefüggés. Egymást követő sok kisebb siker végeredménye hatalmas kudarc is lehet. Fordítva is igaz: kisebb kudarccok sorozata vezethet rendkívüli sikerekhez. Tévednek ezért, akik úgy képzelik, hogy az élet minden pillanatához sikereket szükséges kapcsolniuk. A siker csak akkor szerezhethet tartósabb örömet az embereknek, ha *hosszabb folyamat* eredményeként jött létre (Gondoljunk pl. egy idegen nyelv megtanulására; egy nehezebb feladat megoldására; a folyamatos tanulás eredményeként sikerült vizsgára.). Így érthetjük meg pl., hogy a legmagasabb kitüntetés sem boldogítja tartósan azt, aki nem érzi, joggal nem is érezheti azt a fáradtsággal, kudarccokkal terhes folyamatot, amely eljuttatta hozzá. Ugyanezért elhibázott ötlet: az előlegezett, buzdító jutalom és kitüntetés.

A SIKERHEZ vezető út négy jelentős mozzanatra, szakaszra bontható. Első *a vállalkozás szakasza*. Aki tudományos babérokra vágyik, könyvtárba és nem kocs-mákba kell járnia. Aki jó tanuló szeretne lenni, annak tisztában kell lennie azzal is, hogy a tudás megszerzésének legtokéletesebb eszköze még a XX. század második felében sem a diavetítő, a tévé vagy a magnetofon, hanem *a vasszorgalom*. József Attila népballadái remniszcenciákkal mondja: aki dudás akar lenni, pokorra kell annak menni. Dante útját is csak a poklon keresztül lehet bejárni. Rá kell mutatnunk, mennyien vannak, akik úgy vágnak sikerre, hogy semmire vállalkozniuk ne kelljen. A vállalkozás szakaszában fogalmazódik meg – néha végtelen primitívséggel – a cél, ekkor mérlegeljük a lehetőségeket, döntünk az alternatívák között, pl. sikerünket a másoknak okozott örömben, vagy a másoknak okozott kínban kívánjuk-e megtalálni.

Természetesen a történelemben mindig akadnak Parafucilek is. Jellemzőjük, hogy előnyökért mindent *elvállalnak*, mégsem természetük a vállalkozás. Pénzért elvállalják a mantovai herceg megölését, mégis Gilda lesz az áldozatuk.

A folyamat második szakasza *az edzés ideje*. Ezt átugorni veszély nélkül nem lehet. Ebben az időszakban minden lépés közelebb viszi az embert a sikerhez, vagy épp eltávolítja tőle. Minden embernek, de különösen minden vezetőnek érdeke éppen ezért, hogy a mesterszakkozókhoz hasonlóan fejben mindig három-négy lépéssel előre legyen, mint ahol a valóságban tart.

Hétköznapi példákon érthetjük meg legjobban ennek a tételnek a lényegét. Két különböző nemű pedagógus között jó *munkatársi* kapcsolat jön létre. Mindkét félnek el kell döntenie ilyenkor, beleegyeznek-e a következő lépésbe: megelégednek-e ennek a kapcsolatnak a fenntartásával, vagy tudomásul veszik, hogy az átlépve a munkatársi szférát *baráti kapcsolattá* válják. Ez utóbbi szükségszerűen hozza magával, hogy egymással magánéletük gondjait is megosszák, interakcióik bizalmasabb, intimebb jellegűvé válnak. Nevetségessé válik az, aki ilyenkor kívánja a természetes következményt háritani. Még mindig nyitott lehetőség marad, hogy *az intimitás* milyen fokát engedélyezik meg beszélgetéseikben. Ha egyikük a túlzott bizalmat idejében háritja, a kapcsolat *bensőséges barátsággá* válhat, ha nem, előbb-utóbb sorra kerül a következő lépés. Az egyik partner, rendszerint a férfi, olyan szituációt teremt (pl. lakásáig kíséri a másikat stb.), amelyben könnyedén, tokoladás nélkül vetheti fel, hogy a beszélgetést a másik lakásán folytassák. A kapcsolat ilyenkor már teljesen *magánjellegűvé* válik, jellemzője, hogy a munkatémákat magántémák szorítják ki (panaszok, bánatok, egyetértést, szánalmat kiváltó problémák). Ha a másik fél enged a kérésnek, tudnia kell, hogy ezzel beleegyezett abba is, hogy kapcsolatuk *szexuális jellegűvé* váljék. Ennek háritása a másik fél személyisége szerint már csak kinevetést vagy bosszúvágyat eredményezhet. Az ilyen sorok lényege: minden első lépésünkben tudnunk kell, hogy nem ugyanazt értem sikeren én (pl. jó barátot kívánok), mint a másik (aki kalandot remél). Ehhez hasonlóan a nevelésben, a vezetésben is végig kell gondolnunk minden lépésünk folytatásának lehetőségeit, hogy mindaz, amit a remélt sikerért cselekszünk, legsúlyosabb kudarcaink forrásává ne váljék.

A harmadik mozzanat *a küzdelem*. Az igazi erőpróba. Megjegyezhetjük, hogy ennek nagyságával arányosan növekszik majd az elért siker értéke is. Annak, aki szeret dolgozni, örömmé válik a munka. Sokan naívvul azt hiszik, hogy ezzel már terheit sem érzik. Aki igazán becsül, szeret valamit vagy valakit, annak örömet okoz, ha áldozatokat vállalhat érte. Tévedés lenne ebből arra következtetni, hogy ezzel az áldozat nagysága, értéke csökkenne. Az a tény, hogy a sarkok kutatói örömmel vállalják munkájukat, nem jelenti, hogy -50 fokban ne fagyna szemükre a könny, ne kínozná testüket az éhség és szomjúság. A versenyre készülő sportoló is tudja, hogy sokkal könnyebb lenne meleg táncteremben szépeket mondania, mint a hideg pályán csatakosá izzadnia magát. Áldozataikat a siker reménye emeli örömmé. Az a körülmény, hogy tudják, miért szenvednek, éheznek és fáznak. Ezzel szemben mindaz, ami *a szerencse véletleneként* könnyedén, a mesék sültgalambjaként repül a szájunkba, pillanatnyilag kielégíti hiúságunkat, vágyainkat, de *tartós örömmünké* sose válik.

Úgy hiszem, elegendő ezzel kapcsolatban arra utalnunk, hogy a polgári szexkultusz mennyire devalválta a nemek közötti kapcsolat értékét. A férfiak szemléletében ma nem divat a nőt *megbódítani*, elég *megszerezni* őket. A válások számának ugrásszerű emelkedése sem független attól, hogy egymásért áldozatokat képtelenek vállalni az emberek. A legelső nehézség összetőri a kapcsolatokat. Csak az iskolában tanuljuk, hogy az élet értelme a küzdés maga (Madách), lassan *küzdésképtelen nemzedék* növekszik fel mellettünk (vö. honvédség).

A siker elérésének folyamatában csak a negyedik szakasz a *teljesülés*. Nehéz ellenőrizni, miképp alakult ki az a kispolgári szemlélet, még nehezebb nyomon követni, hogyan terjedt el szocialista társadalmunkban is, amely az egész folyamatot ezzel szeretné kezdeni. Vannak, akik meg is fogalmazzák, az előttük járó nemzedékre jutott a vállalkozás, az edzés és a küzdés, ők már a beteljesülés korában születtek, nyugodtan jelentkezhetnek tehát a történelem pénztáránál, hogy *a rájuk eső sikeradagot felvehesék*. Tragikus, hogy ez a szemlélet a valóságban illúzió marad, sohasem valósulhat meg. Tragikus benne az, hogy a pénztártól nem ingyen osztogatott sikerekkel, legfeljebb érdemtelenül juttatott státusokkal, tudományos és egyéb fokozatokkal távozhatnak a jelentkezők. A sikerek üres helyét kiábrándultság, tartós elégedetlenség, végül olthatatlan *cinizmus* tölti ki. Sajnos, ez a következménye annak is, ha rejtett forrásokból egyesek a napjainkban annyit emlegetett *sikerélményt* is a megvalósulás, a beteljesülés szakadatlan sorozatának tekinti. *Sikerélményről* csak akkor beszélhetünk, ha az a kockázat, a tét és az erőfeszítés együttes függvényeként létrejött sikerekből fakad.

MINDEN SIKERÉLMÉNY több tényező kölcsönhatása is. Ilyen tényezők:

a) *a cselekvő személyisége*

Ez dönti el, mit tart valaki sikeresnek, fontosnak, értékesnek.

b) *a cselekvés tartalma, nehézségi foka*

Minél nehezebb volt a küzdelem, annál nagyobb a siker. A küzdés nélkül elért eredmény = kudarc. Ha csak elvtelen emberek tetszését értem el, a látszólagos siker valóságos kudarc. Ha köztük gyűlöletet keltemtem, sikerhez jutottam.

c) *az elért eredmény jellege*

Sikerhez ugyanis nemcsak tisztességes eszközökkel lehet jutni. Mint mindent, *a sikert is lehet manipulálni*. A munkához kötött sikert el lehet érni pénzzel, udvaronkodással, mások erőfeszítése árán. Jelentős szerepet tölt be ebben, hogy magának a sikernek kettős arculata létezik. A siker ugyanis egyrészt *önelismerés*, amelyhez kizárólag a vállalkozás feszültségétől a beteljesülés feloldásáig vezető ív vezet. Másrésztől azonban a siker *külső elismertség* is. Ez másoktól függ. Azoktól, akik *elismerik* eredményeimet, vagy megtagadják elismerésüket. A reklám (esetleg a kritika köntösébe bújtatott reklám) segítségével felfokozzák vagy csökkentik érdemeimet. Ellopják gondolataimat, s magukénak tüntetik fel.

Nem véletlen, hogy az emberiség nagy sikerei a gondolkodók, cselekvők halála után nyert elismerést. Semmelweis, de József Attilát is kortársainak meg nem értése, irigykedése, mellőzése vette körül. Ez emberek ugyanis mindig könnyebben ismerik el *a vetélytársaként már veszélytelen társaik* nagyságát, mint azokét, akikkel egy munkahelyen dolgoznak. Attól félnek joggal, hogy elismerésükkel nyomatékosabban *saját törpeségükre* irányítják mások figyelmét. Ezért marad az igazi emberi nagyság igen gyakran nem csak Csontváry festményén, de az életben is *magányos cédrus*.

A siker manipulálásának nagyon sok eszközét ismeri a történelem. Zrínyi édesapját megmérgezteti a nála kisebb képességű Wallenstein, Miklóst háttérbe szorítja a tehetségtelen Montecuccoli. Még Atyát is perbe hívja Csizmadia Sándor. Perük terméke a Küldöm a frigyládát c. költemény is. A középkor bérgyilkosságoktól terhes mindaddig, míg nem tehermentesíti az uralkodókat az ilyen csúf munkáktól az inkvizíció. A római császárok sikermanipulációiról részletesen ír Suetonius. Kortársaink tevékeny-

ségeiről még nincsenek feljegyzések, így ismeretlenségbe burkolódnak azok a vezetők, akik elmarják maguk mellől tehetséges munkatársaikat. Vezetésméleti alaptétel, hogy az elsőrendű vezető elsőrendű, a másodrendű harmadrendű, a harmadrendű ötödrendű munkatársakat lát szívesen maga körül. Madarat tolláról, vezető munkatársainak minőségéről lehet a legjobban felismerni.

A kortársi manipulációk sajátos formái:

- a már többször emlegetett reklám (pl. a modern film anyagi sikerre tör a művészet lát-szata mögött, de a színésznőt elemberteleníti);
- az elhallgatás (pl. pedagógiai irodalmunk átveszi mások eredményeit hivatkozás nélkül);
- a megtevesztés (elismerés addig, míg lehetőségei vannak annak, akit elismernek: jutalmat adhat, előléptethet stb.);
- a kompenzált siker (pl. Don Juankodás, holott nem ebben nyilvánul meg egy vezető legfontosabb képessége);
- az elismerés megtagadása (dolgozhat, jutalmat, kitüntetést úgysem adok neki.);
- A kielégíthetetlen sikerszomj főleg az érdemtelenül kapott elismerések kísérő jelensége, aki pl. Földes díjat kapott, könnyen vágyik még többre, hogy szomját kielégíthesse.
- A közvélemény korrumpálása. Ilyen pl. a sikerélmények felelőtlen táalása a könnyű siker érdekében. Néha ún. pedagógiai kísérletek is ezt az utat járják (pl. különböző „kísérletek”).
- Gyakori, hogy valaki saját munkája helyett hovatarozásával kíván sikerekhez jutni (klikkek).

NAGYON SOK gondolatot, összefüggést tártunk fel már a sikerekről, de a nevelésről velük kapcsolatban úgy szólván nem mondtunk még semmit. Nem akartuk azonban a *slágerpedagógusok* útjait követni azzal, hogy mi is a következtetéseknél kezdjük anélkül, hogy legalább önmagunkban tisztáztuk volna, miről is beszélünk. Mindazok, akik a gyermekek sikerélmény-szükségletéről nyilatkoznak, megelégednek minderről. Elfelejtik, vagy megtevesztően kellő hangsúly nélkül hagyják, hogy a nevelésben is a vállalkozás, az edzés, a küzdés útjain kell sikerhez juttatnunk gyerekeinket. Az igazi sikerélménytől *fosztja meg* őket, aki erőfeszítéseiket kívánja feleslegessé tenni, az edzés és a küzdés örömeit kívánja elrabolni tőlük. Hamis jelszavakkal a munkát játékká szeretnék varázsolni ahelyett, hogy a nehéz fizikai és szellemi munka örömeivel izlelgettetnénk őket. Érdeklődésüket kívánjuk nevelésünk vitorlájává avatni ahelyett, hogy világnézeti, erkölcsi kérdéseink iránt keltenénk fel az érdeklődésüket. Szabad idejüket óhajtjuk növelni ahelyett, hogy valódi szabad idejük értelmes felhasználására nevelnénk őket. No persze és szerencsére, nagyon sok iskolában helyesen cselekszenek. Siker a jó tanulmányi eredmény, de ahhoz keményen kell dolgozni ma is az iskolában, sőt otthon is. Siker a dicséret, de ahhoz társadalmi normáink szerint szükséges viselkedni. Minden lustaság, antiszociális, asszociális viselkedés természetes és szükségszerű következménye az *iskolai kudarcc*.

Mindez nem jelenti, hogy a sikerek körül iskoláinkban minden rendben volna. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy a sikerélmény, az örömforrás hangoztatásával gyerekeink *egyre messzebb kerülnek* a valódi sikerektől. Sok jel arra mutat, hogy nem megy ritkaságszámba az iskolákban sem a *kudarcos pedagógus*, sem a *kudarcos gyermek*. Mindkettőnek legnagyobb veszélye, hogy saját környezetében (a nevelőtestületben, illetve az ifjúság között) másokat is kudarcba kívánnak taszítani, hogy ilyen hamis kompenzációval válthassák kudarcaikat sikerre. (A mindenki így csinálja sikere.) Intrikálnak a becsületesen dolgozók, szorgalmasan tanulók ellen, rontják a munkahelyi légkört, rombolják az emberek egymásba vetett hitét. Sajnos, nem ritka, hogy vezetőik jutalommal ismerik el deviáns magaviseletüket.

Az iskolában is nélkülözhetetlen a *siker reményének felkeltése*. Tipikusabb ennél elvesztése. Vannak pedagógusok, akik eleve elhítetik a tanulók csoportjával: tantárgyuk nehéz, nem való nekik. Úgy adják fel a házi feladatokat, hogy már előre jelzik, egyesek úgysem képesek megbirkózni velük. Ha valamelyik tanuló szorgalmasan tanul,

bebizonyítják, kár törnie magát, a megszokottnál jobb jegyre semmiképp sem számíthat. Ha valaki tanítványaiban képtelen a siker reményét felkelteni, eleve kudarchelyzetbe sodorja őket, de ezzel önmagát is.

Az *edzés* többnyire ismeretlen fogalom még az iskolákban, ahol kiirthatatlanul él a „hernyóként araszolgtatván” szemlélete. Ezt képviseli, aki a tegnap feladott leckét ma már számonkéri. El sem tudja képzelni, hogy a tegnap feladott leckét ma még szabad nem érteni. El lehet mondani, hogy tanulás közben problémák merültek fel. Az írásbeli munkákat büntetlenül szabad hibásan is megoldani. A tudás megszerzéséhez sem sikersorozat vezet, természetesen akadnak közben kudarcok is. A kudarcokon át kell segíteni, ha kell a makarenskói újratanítással, gyerekeinket, a sikerekben meg kell erősíteniük őket. A tartós kudarcok elfárasztják az embereket, érthető ezért, ha Császár István hátsó padjainak száműzötteiből gyakran válnak az iskola, az osztályok teherterelei. Nem kezdettől azok, rossz módszerekkel mi tesszük őket nehéz gyerekből elviselhetetlenné.

A nevelés egyik fontos feladata, hogy eddze a tanulókat. Tegye képessé őket figyelmük koncentrálására, önuralomra, pillanatnyi szándékaik megfékezésére, szívós munkára, mert a sikeres életvitelhez mindezekre elengedhetetlenül szükségük lesz. Kispolgári naivitás és ifjúságunk tudatos züllesztése, ha ezek helyett a könnyű, felszínes sikerek „örömforrásait” kívánja valaki biztosítani nekik. Nem közömbös az sem, ha már az iskolában megtanulják, hogy *a cselekvő személy sikerénél* mindig többre kell értékeln *a cselekvés sikerét*. Az, aki ügyet szolgál, szívesen lemond a személyének szóló tapsokról, ha az ügy győzedelmeskedik. A történelem, az irodalom tanítása számos példát sorakoztat fel, szerencsére nagyon sok pedagógus van, aki minden tananyagcsökkentés ellenére megtalálja a lehetőséget arra, hogy irodalmunk, történelmünk *nagyjainak életével* megismertesse tanítványait. A világnézeti, erkölcsi, közéleti nevelést rendszerint jobban szolgálják ezzel, mint a szövegek tömegével.

A nevelésnek kell kialakítania azt a szemléletet, hogy elvi, világnézeti, erkölcsi kérdések kivételével „*az én sikerem*” sohasem lehet „*mások kudarcának* forrásává”. Nem szerezhetek örömet magamnak mások bánata, szenvedése árán. Versenyben legyőzhetem társaimat, de az élet minden más területén inkább meggyőződésükre törekedjem.

A tanulóknak, a pedagógusoknak sikerélményekre van szükségük. A nevelés feladata, hogy azt helyes úton, erkölcsös eszközökkel keressék maguknak, biztosítsák másoknak.

DR. HOFFMANN OTTÓ
Pécs, Tanárképző Főiskola

Útkeresés az anyanyelvi nevelésben

(Beszámoló egy tanítási kísérletről)

A komplex anyanyelvi nevelés tartalma, munkaformái, módszere

Az általános műveltség távlati követelményei:

A közoktatásnak biztosítania kell, hogy az iskoláinkban nevelkedett fiatal ismerje a természet és a társadalom legalapvetőbb mozgástörvényeit; rendelkezze áttekintéssel a természet és a társadalom struktúrájáról; és mindezek alapján alakítson ki koherens dialektikus és történelmi materialista világnézetet; legyen anyanyelvét minden kommunikációs szituációban önállóan használó egyén, aki legalább egy idegen nyelvet tud, és képes rövid idő alatt újabb nyelv elsajátítására;